

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΚΙΝΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΘΥΝΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. Ν. ΛΟΥΡΟΥ

Ἡ σημαντικώτερη διαφορὰ πὸν χαρακτηρίζει τὸν αἰῶνα μας, σὲ σύγκριση μὲ τοὺς προηγούμενους, εἶναι ἀναμφισβήτητα ἡ ἔντονη ἐξέλιξη τῆς τεχνολογίας πὸν περιέχεται σὲ ὅλες τὶς ἐπιστῆμες καὶ πὸν τείνει, ἂν δὲν τὸ κατόρθωσε ἀκόμα, νὰ ἐκθρονίσει τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια, ὅπως τὴν ἐννοοῦσαν τὰ προηγούμενα χρόνια. Ἡ τεχνολογία ἔγινε τεχνοκρατία. Αὐτὴ ἡ ἀντίθεση ὀδήγησε καὶ στὶς ἀποστάσεις τῶν γενεῶν τοῦ αἰῶνα μας ἀναμεταξύ τους. Καὶ αὐτὴ ἀκόμα ἡ διαφορὰ συμβάλλει στὸν χαρακτηρισμὸ του, ὥστε νὰ σημειώνεται σήμερα ὑποπροσαρμογὴ στὶς περιστάσεις ὄχι μόνον τῶν παλαιότερων, ἀλλὰ καὶ τῶν νεωτέρων γενεῶν. Οἱ νέοι ἀντιμετωπίζουν μέσα στὸ λίκνο τους τὸ ἄγχος τῆς ἀνασφάλειας καὶ ὑποτάσσονται ἀσύστολα σὲ παρηγορητικὲς πρωτόγονες ὁρμὲς καὶ σὲ τεχνητὸς παραδείσους. Καὶ οἱ ἡλικιωμένοι ξαφνιάζονται μέσα στὸν λήθαργο τῆς παραδόσεως καὶ προσπαθοῦν νὰ καταλάβουν τὰ γι' αὐτοὺς ἀκατάληπτα. Ἔχει δηλαδὴ δημιουργηθεῖ τραγικὴ κοινωνικὴ ἀνισορροπία τῶν ἀντιλήψεων ἀπέναντι στὴν πραγματικότητά πὸν ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος δημιουργεῖ. Ἀσυντόνιστα πορεύεται ὁ χρόνος παρασύροντας παλαιὰ καὶ νέα στοιχεῖα, χωρὶς νὰ φαίνεται ποῦ θὰ καταλήξει κάποια ἰσορροπία.

Ὅπωςδήποτε ἡ τεχνολογία κατόρθωσε καταπληκτικὰ ἐπιτεύγματα καὶ ἔχει βαθιὰ εἰσχωρήσει μέσα στὸν βίον τῶν ἀνθρώπων μὲ δύο τρόπους. Ὁ ἓνας προσθέτει ἀλματικὲς ἐδκολλίες στὸν καθημερινὸ βίον καὶ ἄπειρες οἰκονομικὲς δυνατότητες γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῶν κρατικῶν καὶ τῶν ἰδιωτικῶν ἀναγκῶν. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά, μὲ τὴν ἀγνή πρόθεση τῆς καλύτερης ἐξυπηρετήσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἡ τεχνολογία παρασύρει μαζί της σημαντικὲς οἰκονομικο-κοινωνικὲς ἐπιβαρύνσεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλες βλαβερὲς ἐπιδράσεις, πὸν καθιστοῦν τὸ περιβάλλον τοῦ ἀνθρώπου ἐξαιρετικὰ ἐπικίνδυνο γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του.

Ἡ τεχνολογία, ἂν εἶναι ἀναμφισβήτητο ὅτι ἐξυπηρετεῖ σὲ πρώτη ζήτηση τὸν ἄνθρωπο, ἢ μᾶλλον, ἂν δημιουργεῖ πρόσκαιρη ἄνεση καὶ ταχύτητα ἐφαρμογῆς, ἀποτελεῖ εἰδικώτερα καὶ σκώληκα διαβρωτικὸ στὶς διανοητικὲς ἐκεῖνες ἀξίες πὸν χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὴν ἀδέσμευτη σκέψη, τὸν οὐμανιστικὸ σκοπὸ, τὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ἀναζήτηση κατανοήσεως καὶ τὴν προσπάθεια λύσεως φιλοσοφικῶν καὶ μεταφυσικῶν προβλημάτων, ἀνθρώπινες δηλαδὴ πνευματικὲς ἐπιδιώξεις.

Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ στὴν ἐξέλιξη καὶ στὴν συγχρονισμένη διαμόρφωση τῆς

Παιδείας, ή τεχνοκρατία έχει δημιουργήσει σημαντικά υλικά και γενικότερα πνευματικά και διδακτικά προβλήματα, που δεν είναι δυνατόν να εξετασθούν λεπτομερέστερα εδώ. "Όμως ή τεχνολογική ταχύτητα εφαρμογής και ή νοοτροπία της ζητήσεως της από τον άνθρωπο που πιστεύει στην πρακτική καθημερινή σημασία της, δεν συνδυάζονται εύκολα με τὰ ἔστω και ὑπολείμματα της ἀνετης φιλοσοφίας, που είχε σφραγίσει όλους τους προηγούμενους του δικού μας αιώνας, με κατευθύνσεις της μορφώσεως που πιστεύουμε ωφέλιμες για την διαβίωση του ανθρώπου.

Δεν ἀμφισβητῶ τὴν καλοπιστία τῆς τεχνολογίας, που αὐτὴ ἡ ἴδια συναισθάνεται ὄχι μόνο τις ἐπικίνδυνες ἐπιπτώσεις της, ἀλλὰ και προσφεύγει πρὸς τὴν φιλοσοφία και ἐπιθυμῶ να προστατευθοῦν οἱ ἀνθρωπιστικὲς ἀξίες. Ἀνάμεσα στους φιλοσόφους τῆς ἐποχῆς μας συγκαταλέγονται οἱ περισσότεροι κορυφαῖοι ἐπιστήμονες και φυσικοί, ὅπως ὁ Heisenberg, ὁ Oppenheimer, ὁ Μοποι και τόσο ἄλλοι τεχνοκράτες, που ἐπισημαίνουν τους κινδύνους και ἀποζητοῦν τὴν βοήθεια τῆς πνευματικῆς καλλιέργειας και τοῦ Θεοῦ. Ὁ καλλιεργημένος ἄνθρωπος, και ὄχι ὁ μονόπλευρος ἐρευνητής, ἀποτελεῖ τὸ πολυτιμότερο ἰσορροποιητικὸ στοιχεῖο τῆς Κοινωνίας. Καὶ ὡς μὴν ξεχνᾶμε πὼς ἀπὸ τὸν συνθετικὸ νοῦ ἐξαρτᾶται ἡ ἀπαραίτητη συναρμολόγηση τῶν λεπτομερειακῶν ἀναλυτικῶν ἐπιτευγμάτων.

Ὡστόσο ὅμως πολὺ σύντομα, ὅστερ' ἀπὸ τὸν Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και παρὰλληλα με τὴν τεχνικὴ και τὴν οἰκονομία που ἀπαιτοῦσε ἡ ἐπέιγουσα ἀνασυγκρότηση, ἄρχισε να παραμερίζεται ἡ σημασία τῆς κλασσικῆς καλλιέργειας. Τὰ ἑλληνικὰ και τὰ λατινικὰ ἐξοστρακίζονται ἀπὸ τὰ σχολεῖα, που ἀναγκάζονται να καταρτίζον ὅπως - ὅπως ἐπαγγελματικὰ τεχνικὰ στελέχη. Ὁλο τὸ βάρος τοῦ ἐνδιαφέροντος ρίχνεται στὴν τεχνολογία. Πρὸς τὰ ἐκεῖ ἄλλωστε ἀποβλέπει και τὸ «κεφάλαιον», που προσπαθεῖ να ὑπερβάλλει κάθε ὄριο τοκισμοῦ και κέρδους και για τοῦτο χρειάζεται τεχνικὰ ὄργανα. Καὶ ἡ ταχύτητα δεν προφταίνει καν να προφέρει ἢ να γράφει ὀλόκληρη τὴν λέξη παρὰ μόνο συνθηματικὰ κεφαλαῖα, δημιουργώντας ἔτσι ἕνα καινούργιο στοιχεῖο συνεννοήσεως. Τὸ ὑπόλοιπο ἀποκεφαλισμένο γλωσσικὸ πτῶμα ἀφιερώνεται στὴν λησμοσύνη και τὴν καταστροφὴ τῆς γλωσσικῆς περιουσίας τοῦ ἀνθρώπου που στηρίζει τὴν ἔθνικὴ ἱστορία του.

Ἄλλὰ και γενικότερα τὰ τεχνολογικὰ ἐπιτεύγματα που κατευθύνουν τὴν ἔρευνα και ἐπηρεάζονται ἀπ' αὐτήν, δεν ἀφήνουν πιά καιρὸ στὸν ἄνθρωπο για ν' ἀσχοληθεῖ με τὸν ἑαυτό του. Ἀπὸ τὴν οὑμανιστικὴ και τὴν ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωση του ἐλάχιστα δείγματα προφταίνει να πάρει μαζί του, ὅταν τὸν παρασύρει τὸ ἀσυγκράτητο ρεῦμα τῆς ταχύτητας. Σχολεῖο, ἀνοιξιιάτικος ἔρωτας, οἰκογένεια και ἐπαγγελματικὴ ζωὴ περνοῦν χωρὶς καλά - καλά να καταλαβαίνει κανεὶς ποιὸς

είναι ο σκοπός τους, για να καταλήξουν συχνά σε απογοήτευση ή σε πρόωρο θάνατο από ατύχημα ή την έλλειψη άντοχής. Η ούμανιστική καλλιέργεια που αποτελεί σε όλους τους αιώνες όχι μόνο πνευματικό κόσμημα, αλλά απαραίτητο στοιχείο ωριμάνσεως, έχει εκτοπισθεί από την τεχνολογία στο περιθώριο. Και αυτό ακόμα το ατομικό hobby έχει απομακρυνθεί από το πνευματικό ενδιαφέρον και έχει στραφεί προς το κνηνητό μιᾶς μπάλλας. Έντούτοις την εκπαίδευση την ονόμασαν οι αρχαίοι «Σχολή», που σημαίνει ευχάριστη διδασκαλία. «Καλὸν κάγαθόν» έπλασαν οι Αρχαίοι το πρότυπο του ιδανικού ανθρώπου. Το αισθητικό περιεχόμενο του («καλόν») και αυτό επηρεάστηκε από την τεχνολογία με την επιβολή της στην τέχνη και τον συρμό. Και όσο για το «άγαθόν», πάντα εδαισθητο στην μεταμόρφωσή του σε «κακόν», ή πνευματική ἄμυνα έναντι του τελευταίου, και αυτή επηρεασμένη από τα περιστατικά τῆς εφαρμογῆς τῆς τεχνολογίας, μετέβαλε την αντίληψη τῆς ἠθικῆς. Και το τραγικότερο είναι ότι άνθρωποι που γνωρίζουν την αξία του Πλάτωνος, του Μιχαήλ Ἀγγέλου, του Goethe, του Beethoven είναι ικανοί με την τεχνολογία στο χέρι να διαπράξουν τρομερά εγκλήματα. Κάποιος νεότερος φιλόσοφος είπε χαρακτηριστικά πώς όσο γινόμαστε τεχνολογικοί γίγαντες, τόσο παραμένουμε πνευματικοί και ἠθικοί «νᾶνοι».

Και για να παρουσιάσω ένα πειστικό παράδειγμα θα ἀναφέρω τὰ φάρμακα που επιδιώκουν την εξυπηρέτηση του ανθρώπου και εφευρίσκονται από τον ίδιο. Αυτά όμως τὰ φάρμακα εκτός από παρενέργειες που θα τύχει να προκαλέσουν, έχουν ξελιχθεί σε τέτοιο σημείο, ώστε επιδρούν σημαντικά κι ἄπάνω στο ανθρώπινο πνεῦμα. Πρὶν από την ἀσπιρίνη ο πονοκέφαλος δὲν ἀποτελοῦσε πρόβλημα. Σήμερα οί τσέπες τῶν ἀνθρώπων είναι γεμάτες χάπια, που μερικά μάλιστα ἀνατρέπουν την πνευματική του ἰσορροπία. Ἔχει π. χ. ἀποδειχθεῖ ὅτι ἕνα ἀντιβιοτικό, ἢ πυρομυκίνη, ἀναστέλλει την μακροπρόθεσμη μνήμη. Τί ὄπλο τρομακτικό μπορεί ἔτσι να δημιουργηθεῖ; Πολλές ἔρευνες επιτρέπουν το συμπέρασμα πώς σε λίγα χρόνια ὁ ἄνθρωπος θα είναι σε θέση να ἀλλοιώνει την κληρονομική του οὐσία, ἴσως για εὐγονικούς σκοπούς, ὅπωςδήποτε ὅμως ἐνάντια στη φύση. Και ποιός μπορεί να ἐγγυηθεῖ ὅτι αὐτὴ ἡ βιολογική διαστροφή δὲν θα ὀδηγήσει και σε ἐχθρικούς καταστρεπτικούς σκοπούς;

Τὸ πρόβλημα λοιπὸν τῆς ἐπιστημονικῆς παραγωγικότητας ἀρχίζει να γίνεται τεράστιο και ἀνάλογο με την ἐπίδραση που ἐξασκεῖ ἄπάνω στον ἄνθρωπο. Ὁ διάλογος που προκύπτει είναι ὁ ἀκόλουθος: Ἡ ὀρθόδοξη ἀντίληψη τῆς ἐπιστήμης ἰσχυρίζεται, βέβαια, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται να τῆς τεθεῖ κανένας φραγμός. Τὸ συμφέρον ὅμως του ἀνθρώπου ἀπαντᾷ με τὸ ἐρώτημα ἕως ποῦ; Τὸ θέμα γίνεται φιλοσοφικό, δηλαδή ἡ ἔρευνα χάρη στην εὐρευνα είναι ἀράγε χρήσιμος σκοπός; Είναι

ἄραγε, χάρη στήν ἐρευνητική περιέργεια, ὠφέλιμο γιά τήν ἀνθρώπινη κοινωμία νά καθορίζεται π. χ. τὸ φῦλο γιά νά γεννιοῦνται, σύμφωνα μὲ ἀτομικὲς ἢ κρατικὲς ἐπιθυμίαι, ἀγόρια ἢ κορίτσια; Δὲν εἶναι φανερὴ ἡ ἀνισορροπία ποὺ θὰ προκύψει καὶ ἡ ζημία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου; Μποροῦμε, λοιπόν, ἢ μάλιστα θὰ ἔπρεπε νά φιμώσουμε τήν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα μὲ κοινωνικὰ κριτήρια; Τί θέση ὅμως θὰ πάρει ἀπέναντι σὲ τέτοιαι ἐνέργειαι τὸ σπουδαιότερο προνόμιο τῆς ψυχῆς: «Ἡ ἀνθρώπινη ἐλευθερία». Κάποτε νόμιζα πὼς ἂν ὁ τεχνοκράτης γινόταν ὄχι ὅπως τώρα ἀνεύθυνος σύμβουλος, ἀλλὰ ὑπεύθυνος συνεργάτης τῆς Πολιτείας, θὰ μπορούσαν νά προληφθοῦν ζημιὰς τῆς δικῆς του πρωτοβουλίας, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀσυνενοησίας ἀνάμεσα στήν ἐπιστήμη καὶ τὴν κυβερνητικὴ πολιτικὴ. Τοῦτο ὅμως προϋποθέτει ἐμπιστοσύνη πρὸς τὴν εὐθύνη καὶ ἔτσι κριτήριο ἀνθρώπινο ποὺ περιέχει τὸν κίνδυνο γιά πολλὰ ὀλισθήματα καὶ πολλὰς ἀδυναμίας.

Στὴν ἀρχὴ τοῦ περασμένου αἰῶνα ὁ Γάλλος φιλόσοφος Auguste Comte εἶχε κίολας προβλέπει τὴν ἄλλη αὐτὴ πλευρά, ποὺ σήμερα ἔχει προκύψει ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ πρόοδο. Καὶ εἶχε συστήσει νά δημιουργηθεῖ κάποιον συντονιστικὸ συμβούλιο, ποὺ θὰ ἀποφάσιζε γιά τὴν ἐπιστημονικὴ πρόοδο σύμφωνα μὲ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου, ζυγίζοντας ἔτσι τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατὰ. Τέτοιαι σκέψεις ξαναφωτῶνον καὶ σήμερα, ἀλλὰ σκοντάφτουν πάλι στὸν ἀνθρώπινο παράγοντα ποὺ κραδαίνει τὴν σημαία τῆς ἐλευθερίας του καὶ ποὺ δὲν προσφέρει ἐγγυήσεις οὔτε δέχεται συμβιβασμούς.

Γιά νά ἀναφέρω στοιχειώδη παραδείγματα, ἡ μεταμόσχευση ζωτικῶν ὀργάνων ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἄνθρωπο, εἶναι θέμα ποὺ πρέπει καὶ νομικῶς νά ἐξετασθεῖ, ὅπως καὶ ἡ εὐθανασία καὶ ἡ τεχνητὴ γονιμοποίηση, ἡ ἔκτρωση, ἡ πρόληψη τῆς ἐγκυμοσύνης κ. ἄ. Τὰ ὅρια τῶν ἀνθρωπιστικῶν καὶ δημοκρατικῶν δικαιωμάτων εἶναι σ' αὐτὰς τὶς ἐνδεικτικὰς περιπτώσεις ἀρκετὰ ἀσταθῆ καὶ χρειάζονται παγκόσμια νομικὴ ρύθμιση, ἐξαιρετικὰ ὅμως δύσκολη. Ἡ μήπως τὰ σχετικὰ μὲ τὰ δημογραφικὰ προβλήματα ἔχουν ἄραγε βρεῖ τὴν κατάλληλη κοινωνικο-πολιτικὴ κατεύθυνση; Ἐνῶ ἄλλοῦ ἀκάθεκτος προχωρεῖ ὁ ὑπερπληθυσμός, ἄλλοῦ παρουσιάζεται τὸ ἀντίθετο φαινόμενο, ὅπως στήν χώρα μας, ὅπου οἱ ἐκτρώσεις, ἡ ὑψηλὴ ἀκόμα βρεφικὴ θνησιμότης καὶ ἡ ἀποδημία ἀποστεροῦν τὸν τόπο μας ἀπὸ ἀπαίτητους πολῖτες. Στὶς ὑπανάπτυκτες περιοχάς, ὅπου δὲν ἔχει ἀκόμα εἰσχωρήσει ἡ τεχνολογία, δὲν ἐμφανίζονται βέβαια οἱ παρενέργειαι τῆς, ἀλλὰ συνεχίζονται οἱ ἀνθρώπινες ἐκατόμβες τῆς ἄγνοιας.

Ἄν συγκριθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνθρώπων ποὺ σώζονται μὲ τὴν βοήθεια τῆς ἐπιστήμης, μὲ τὸν ἀριθμὸ ἐκείνων ποὺ πεθαίνουν μὲ ὑπεύθυνη τὴν ἐπιστήμη, φοβοῦμαι ὅτι δὲν θὰ ὑπάρχουν σημαντικὲς διαφορές. Δὲν ἔχομε παρὰ νά ἀνοίξουμε

τὴν ἡμερῖδα γιὰ νὰ θρηνοῦμε τὰ καθημερινὰ θύματα τῆς τεχνολογίας ποὺ ἐπιβάλλεται στὴν ζωὴ μας.

Ἔτσι φτάσαμε σὲ ἓνα σημεῖο, ὅπου ἡ ἐπιστήμη ἀσυναίσθητα ἀπαιτεῖ νὰ κυβερνᾶ, ἐνῶ ἡ Πολιτεία δυσκολεύεται νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὶς ἀπαιτήσεις της, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἐπιτρέπεται νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν πλατεῖα ἀντίληψη καὶ πρόβλεψη τῶν πραγμάτων, ποὺ συνήθως διαφεύγει ἀπὸ τὴν πρόσκαιρη ἐπιστήμη.

Αὐτὴ ἡ ἀδυναμία τῆς Πολιτείας εἶναι σήμερα αἰσθητὴ σὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. Παντοῦ παρουσιάζονται συμπτώματα ποὺ ἐκδηλώνουν ἀνησυχία καὶ προβάλλουν τὴν ἀνάγκη συνταγματικῶν προσαρμογῶν στὴν δημιουργηθεῖσα πραγματικότητα. Τὰ διοικητικὰ συστήματα γίνονται ὀλοένα πολυπλοκότερα χωρὶς μὲ τοῦτο ν' ἀποδίδουν γονιμότερα ἀποτελέσματα. Μεγάλοι συνασπισμοὶ κρατῶν προσπαθοῦν νὰ προστατεύσουν τὴν εἰρήνη, ἀλλὰ μὲ παράλληλη παράταξη καὶ συναγωνισμό ὕλικῶν δυνάμεων, ποὺ κατασπαράζουν τοὺς προϋπολογισμοὺς καὶ δὲν κατορθώνουν νὰ ἀποτρέπουν αἱματηρὲς συγκρούσεις. Βερμπαλιστικὲς ἐκφράσεις ὑποστηρίζουν ἠθικὲς ἀρχές, ποὺ συνήθως δὲν τηροῦνται. Μέσα στὴν τύρβη τοῦ ἀνταγωνισμοῦ προβλέπεται ἡ πραγματικότητα, ἐκεῖνη δηλαδὴ ποὺ πρέπει ν' ἀναζητήσῃ τὸν καλύτερο τρόπο τῆς προστασίας καὶ τῆς βοήθειας τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ σήμερα περισσότερο παρὰ ποτὲ ἄλλοτε ἔχει ἀνάγκη ποδηγετήσεως. Οἱ μεγάλες διαμάχες τῆς ἐσωτερικῆς καὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς καταναλίσκουν τὸν περισσότερο χρόνο τῆς Πολιτείας καὶ δὲν ἐξυπηρετοῦν τὰ πραγματικὰ συμφέροντα τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ περισσότερο ὑποδανλίζουν φανατισμοὺς καὶ κραδαίνουν ὑπερβολικὲς κοινωνικὲς ἀπειλές, ποὺ δὲν ἐξουδετερώνονται μὲ τὴν ἐπίδειξη ὕλικῆς δυνάμεως, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο μὲ τὴν ἐξάλειψη τῶν αἰτιῶν τῶν παρεξηγήσεων καὶ τῶν διεκδικήσεων. Ὑπενθυμίζω ὅτι καὶ ὁ Ὅμηρος ἀκόμα στὸ 24ο βιβλίο τῆς Ἰλιάδας προβάλλει τὸν ἀνθρωπισμὸ ὡς τὸν ἐχθρὸ καὶ νικητὴ τῆς πολεμικῆς ἀπανθρωπιᾶς. Τὰ προβλήματα εἶναι χειροπιαστὰ καὶ μὲ μικρὲς διαφορὲς κοινὰ γιὰ ὅλες τὶς Πολιτείες. Τὸ ἐνδιαφέρον τῆς πολιτικῆς δὲν ἔχει ἀκόμα ἀπαγκιστρωθεῖ ἀπὸ σχήματα καὶ δοξασίες ποὺ ἔχουν ξεπεραστεῖ ἀπὸ τὰ οὐσιαστικὰ προβλήματα. Καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποδίδεται ὑπερβολικὴ σημασία στὰ τοπικιστικὰ καὶ ἀτομικὰ συμφέροντα. Ὁ ὑποκειμενισμὸς ἀποστρέφεται τὸν ἀντικειμενικὸ προγραμματισμὸ ἡ διπλωματία ἔχει μεταβληθεῖ κατὰ τὸ πλεῖστον σὲ ἐμπορικὴ ἀντιπροσωπεῖα ποὺ κατευθύνεται ἀπὸ τὶς ἀνάγκες τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας καὶ τὴν οἰκονομία τῶν κρατῶν. Οἰκονομικῶς ἰσχυρὰ κράτη εἶναι φυσικὸ γὰ ἐπιβάλλονται στὰ ἀσθενέστερα, ἀλλὰ ἡ φωνὴ τῶν τελευταίων ν, παρὰ τὴν συζητητικὴ παρουσία τους στὰ μεγάλα συλλογικὰ ὄργανα τῆς προστασίας τῆς εἰρήνης, δὲν κατορθώνουν νὰ εἰσακουσθοῦν. Καὶ εἶναι τέλος ἀποκαρδιωτικὸ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ποὺ κατόρθωσε νὰ

περπατήσει άπάνω στην Σελήνη, δέν φαίνεται νά εΐναι σέ θέση νά ρυθμίζει τά μέσα τών νομισματικών συναλλαγών του, οΰτε νά προλάβει και νά θεραπεύσει τó συνάχι !

Ή Βιομηχανία πού άποτελεΐ πολύτιμο πρακτικό και οΐκονομικό έκπολιτιστικό συντελεστή εΐναι σύγχρονα και πηγή καταστροφής τής φύσεως, άλλα και τού άνθρώπου μέ τήν στέρηση τού οξυγόνου και τήν δηλητηρίαση τού περιβάλλοντος πού προκαλεΐ. Ή άλματική εξαπλωτική ταχύτητα τής εφαρμογής τής μηχανής έχει οδήγησει στην άμηχανία, ώστε κάθε πρόβλεψη νά εΐναι καθυστερημένα, άφοΰ προκαλέσει προτήτερα άναρίθμητα θύματα. Τó φάρμακο και ή κονσέρβα πού εκθειάζονται σήμερα, άγριο άποδεικνύονται γεμάτα βλαβερές παρενέργειες. Ή Οικιστική δέν προφταίνει νά προβλέψει τήν κατάλληλη στέγη, ώστε οΐ πόλεις άσφυκτιούν, ή άποκέντρωση χωλαίνει, ή άναζήτηση τού επιούσιου οδηγεί στην άποδημία και ή ύπαιθρος στενάζει χωρίς άρκετό νερό, χωρίς άντρες, χωρίς παιδιά. Άκόμα και ή κληρονομικότητα πολιορκείται άπό τήν παραμόρφωση. Πολύ έντυπωσιακά ο Aldus Huxley ύποστηρίζει πώς «ή επιστήμη, άπό όσα προσφέρει μέ τó ένα χέρι στον άνθρωπο, άφαιρεί τά περισσότερα μέ τó άλλο».

Ήτσι ή έρευνητική πρόοδος, πρέπει νά τó όμολογήσουμε, ότι, παρ' όλη τήν χρησιμότητά της, έχει διαβρώσει και ατήν τήν ήθική τής σύγχρονης επιστήμης, άφοΰ τής επιτρέπεται νά οδήγει σε επιπόλαιες και καταστρεπτικές για τόν άνθρωπο επιπτώσεις. Ήπιτρέπεται άράγε ή αντίληψη τής ήθικής νά έξαρτάται μόνο άπό τόν δίκαια φιλόδοξο επιστήμονα πού προσπαθει νά επεκτείνει τες κατακτήσεις του ; Ήπιτρέπεται όμως και στην έλεύθερη Πολιτεία νά τού τó άπαγορεύει ή άκόμα και νά τού επιβάλλει τó «ως εκεί και μή παρέκει» ; Όταν ή έρευνα άγγίζει πρωταρχικές άξίες τής ζωής, συμφέρει νά παραμένει άχαλίνωτη χωρίς τήν έπιβολή τής ήθικής βάσεως, πού ο έρευνητής ώστόσο ξεπερνά μέ τó επιστημονικό ένδιαφέρον του ;

Ό μεγαλύτερος έχθρός τού άνθρώπου εΐναι ή δύναμη τής αδυναμίας του. Τί πρέπει λοιπόν νά γίνει ; Εΐναι νομίζω θεωρητική και άφελής ή προσπάθεια τής έξομαλύνσεως τών σχέσεων τής αντικειμενικότητας πού χρειάζεται νά επιβληθεί μέ τόν ύποκειμενισμό τού άνθρώπου, αυτού τού χαρακτηριστικού τής ιδιομορφίας του. Ήνώ επιζητεί νά επιβάλλει αντικειμενικότητα, για νά ρυθμίζει τόν κοινωνικό βίο μέ τήν Νομοθεσία, άπό τήν άλλη πλευρά ή ύποκειμενική ιδιοσυγκρασία του προσπαθει νά καταστρατηγήσει τόν Νόμο για τó άτομικό του συμφέρον.

Ήδω επιβάλλεται πολλή σκέψη και σύνεση, πού θά άποτελέσουν κατά τήν γνώμη μου μεγάλο επίτευγμα, άν γινόταν συνείδηση. Ήνώ δηλαδή δέν επιτρέπεται νά δεσμευθεί ή έρευνητική έλευθερία τής επιστήμης, επιβάλλεται όμως νά άπαι-

τηθεῖ τὰ ἀποτελέσματά της νὰ ἐντάσσονται στὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπου μὲ γνώμονα τὴν εὐθύνην. Πρέπει δηλαδὴ ἡ ἐρευνητικὴ περιέργεια ν' ἀποκτήσῃ κοινωνικὴ συνείδηση, ὥστε νὰ μὴν παραβλέπονται οἱ βλαπτικὰς ἐπιπτώσεις πού προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἐρευνητικὴν πρόοδο. Δὲν ἀρκεῖ ἡ νίκη καὶ ἡ δόξα τῆς ἐπιστημονικῆς κατακτῆσεως.

Ἀπαιτεῖται νὰ ἐξετάζεται καὶ ἡ ἄλλη πλευρὰ τοῦ νομίσματος πού πάντοτε ὑπάρχει καὶ πού θὰ τύχει νὰ ἐξουδετερώνει τὴν σημασίαν τῆς προόδου μὲ τὴν βλαπτικὴν τῆς ἐπίδραση. Ὅταν ὁ Orpenheimer συνειδητοποίησε τὴν καταστροφὴν τῆς Χιροσίμα, εἶχε τύψεις συνειδήσεως ὅτι συνέβαλε ἀποτελεσματικὰ στὴν διάσπαση τοῦ ἀτόμου, πού ἂν δόξασε τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸ ὄνομά του, ἀπέβη ἡ φονικώτερη δύναμις στὰ χέρια τοῦ ἀνθρώπου.

Μὲ ἄλλα λόγια τὸ ἐπιστημονικὸ ἐπίτευγμα πρέπει νὰ ἐξετάζεται ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν σκοπιὰ τῆς πνευματικῆς κατακτῆσεως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ πού σὲ τελευταία ἀνάλυση θὰ τύχει νὰ ἀποβεῖ ἐπιζήμιον καὶ καταστρεπτικὸν γιὰ τὸν ἄνθρωπον. Αὐτὸν τὸν ἔλεγχον δὲν μπορεῖ κανεὶς ἄλλος νὰ τὸν ἐπιβάλλῃ στὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐρευνητοῦ, παρὰ μόνον ἡ συνείδησις τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης του. Καὶ αὐτὴ ἡ ἀπαίτησις, βανκαλιζομαι ἴσως νὰ πιστεύω, ὅτι θὰ εἶναι ἡ μόνη πού μπορεῖ νὰ ἀναχαιτίσῃ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὰ παραπατήματα τῆς παραγωγικῆς φαντασίας του. Ἄν ἐξακολουθήσῃ ἡ ἐπιστήμη νὰ βαδίζει χωρὶς κοινωνικὴ συναίσθησις τῆς εὐθύνης της, τότε ὁ κίνδυνος τῆς καταστροφῆς θὰ συνοδεύῃ ἀκάθεκτος τὴν «δόξαν» τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Εἶναι νομίζω φυσικὸν οἱ γέροντες νὰ ὄνειρεύονται τὸ παρελθόν καὶ οἱ νέοι νὰ ὄραματίζονται τὸ μέλλον. Εἶναι ἐπίσης φυσικὸν οἱ ὄριμοι νὰ ἀποτελοῦν πάντα τὴν «χρυσὴν τομὴν» καὶ ἀπ' αὐτοὺς νὰ ἐξαρτᾶται ἡ ἀζημίωτη ἰσορροπία. Αὐτοὶ μὲ βαθειὰ συνείδησις τῆς εὐθύνης τους πρέπει νὰ ὀδηγοῦν στὴν φιλοσοφημένη προσαρμογὴν στὶς περιστάσεις καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ ἀποφεύγουν τὴν σύγκρουσιν μὲ τὸ μέλλον πού ὀδηγεῖ στὴν ἀναρχίαν. Αὐτοὶ μὲ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἐπιθυμητῆς προόδου ἔχουν τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρακολουθοῦν, σὰν ἀντικειμενικοὶ καὶ ὑπεύθυνοι διαιτητές, τὸν ρυθμὸν τοῦ βίου καὶ νὰ προστατεύσουν κάποια ζῶντα σταθερότητα καὶ ἀσφάλειαν. Χρονικὴ διάρκεια δὲν ἰσχύει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἄλλωστε τοῦ Ἡρακλείτου μὲ τὸ «τὰ πάντα ῥεῖ». Ἡ ταχύτητα τῆς ἀνακαλύψεως, τῆς ἐφευρέσεως καὶ τῆς ἐφαρμογῆς εἶναι τόσον ἰλιγγιώδης σήμερον, ὥστε δὲν ἐπιτρέπεται στὸν σκεπτόμενον, δηλαδὴ στὸν ὄριμον ἄνθρωπον, ν' ἀφήνῃ τὰ πράγματα στὴν μοῖραν τοῦ αὐτοματισμοῦ ἢ στῆς ἐξαλλοσύνης τὴν πίεσιν. Ἡ σημερινὴ βιομηχανικὴ παραγωγὴ χωρὶς χαλιναγώγησιν, ὄχι μόνον οἰκονομικὴ, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀδυστηρὴν παρενερ-

γειακή πρόληψη, καταλήγει στην δημιουργία τῆς ἀσυγκράτητης καταναλωτικῆς κοινωνίας καὶ τὸν θάνατο τῆς διάρκειας.

«Προτείνω», εἶπε λίγο πρὶν δολοφονηθεῖ ὁ John Kennedy, «ἓνα παγκόσμιο πρόγραμμα γιὰ τὴν προστασία τῆς γῆς καὶ τοῦ ὕδατος, γιὰ τὴν καταπολέμηση τῆς ἐξαντλήσεως καὶ διαβρώσεως, γιὰ νὰ σταματήσει ἡ ρύπανση ἀπὸ τὴν βιομηχανία καὶ τὰ πυρηνικὰ πειράματα καὶ γιὰ νὰ προσφέρεται ἀδιάκοπη ἀνανέωση καὶ κατανομή τῶν φυσικῶν βάσεων τῆς ζωῆς. . . Ζητῶ εἰδικώτερα τὴν βοήθειά σας γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἑνὸς προβλήματος οἰκουμενικοῦ ενδιαφέροντος! Τὴν προσφορά τροφῆς στὰ πολλαπλασιαζόμενα στόματα τοῦ πολλαπλασιαζόμενου κόσμου».

Καὶ καταλήγει στὸ ἀπόφθεγμα : Ἡ «φρόνηση εἶναι τέκνο τῆς πείρας».

Στὸν 18^{ον} αἰῶνα ὑπολογίζεται πὼς ὁ πλυθυσμὸς τῆς γῆς ἦταν περίπου 700.000.000, ἐνῶ σήμερα κοντεύει σὲ λίγα χρόνια νὰ δεκαπλασιασθεῖ ἀπὸ τότε. Ἡ ἐγκατάσταση αὐτοῦ τοῦ πληθυσμοῦ ἔχει στέρησει ἀπὸ τὴν τροφοδοτικὴ καλλιέργεια γύρω στὶς 800.000 τετραγωνικὰ χιλιόμετρα. Αὐτῶν ἡ παραγωγικὴ ζημία ἔχει ἀντικατασταθεῖ μὲ τεχνητὰ μέσα διατροφῆς, πὸν ὅμως ὀδηγοῦν στὴν ὑπερβολικὴ κατανάλωση, γεμάτη παρενεργειακὲς ἐπιπτώσεις. Ἄπειρες σκέψεις προτείνονται γιὰ τὴν ἐπιβίωση. Ἐκμετάλλευση τῆς ἡλιακῆς ἐνέργειας, τοῦ θαλάσσιου πλούτου, πὸν ὥστόσο ἐξαφανίζεται, ἀποξηράνσεις, ἔλεγχος τῶν μετεωρολογικῶν συνθηκῶν καὶ τέλος ἐκμετάλλευση τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας. Ὅλα αὐτὰ στηρίζονται σὲ προβλέψεις. Ἄλλὰ ὁ Montesquieu ἔλεγε πὼς προσπαθοῦσε πάντα νὰ προβλέπει, ἀλλὰ ποτὲ ὥστόσο δὲν στοιχημάτιζε!

Ὁ Werner von Braun, ὁ στυλοβάτης τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας, εἶπε τελευταῖα, σύμφωνα μὲ δημοσιογραφικὲς πληροφορίες, στὸ 23^ο Διεθνὲς Ἀστρονομικὸ Συνέδριο, τὰ ἀκόλουθα :

«Ἡ γῆ ἀποτελεῖ ἓνα διαστημόπλοιο μὲ ἄγνωστο γιὰ τὸν ἄνθρωπο προορισμό. Ἔχει 3.500.000.000 ἀστροναῦτες ἀπάνω της, πὸν χρησιμοποιοῦν τὶς πλουτοπαραγωγικὲς πηγές της, χωρὶς νὰ φροντίζουν γιὰ τὴν ἀναπλήρωση τῆς καταναλώσεως. Βαδίζουμε πρὸς παγκόσμια καταστροφή. Πρέπει κάτι νὰ κάνουμε γιὰ τὸ διαστημόπλοιο Γῆ». Καὶ συνιστᾷ τὴν χρησιμοποίησιν διαστημικῶν δορυφόρων γιὰ τὴν ἀνέυρεση νέων πηγῶν ἀνεφοδιασμοῦ. Ὅταν βέβαια ὁ ἄνθρωπος κατέκτησε τὴν Σελήνη, γιατί ὁ νοῦς του νὰ μὴν ὀραματίζεται τέτοια σχέδια! Ἄς μὴν ξεχνᾶμε ὅμως ὅτι ὁ ἴδιος ἀστροναύτης ἄνθρωπος ἔχει ἀφήσει ἅλντα πάμπολλα προβλήματα τῆς καθημερινῆς ζωῆς του. Σὲ τί ὠφελοῦν τὰ καταπληκτικὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ ἐπικοινωνίας, ὅταν οἱ δαπάνες εἶναι ἀβάστακτες, οἱ διατυπώσεις πολύπλοκες, τὰ δυστυχήματα, οἱ πειρατεῖες καὶ τὰ ἐγκλήματα πολλαπλασιάζονται μὲ ἀποκλειστικὰ ὑπεύθυνο τὸν ἄνθρωπο ;

Ἔχει λοιπὸν διαφεύσει ἄραγε ὁ νομ Βραυν μὲ τὴν κατάκτηση τῆς Σελήνης τὸν δικό μας μεγάλο Παλαμᾶ ἔταν ἔγραφε ;

Ὅσα βουνὰ κι ἂν ἀνεβῆτε
 Ἄπ' τὶς κορφές τους θ' ἀγναντεύετε
 ἄλλες κορφές
 ψηλότερες, μιὰν ἄλλη πλάση
 ξελογιάστρα
 Καὶ στὴν κορφὴ σὰ φτάσετε
 τὴν κατάψηλὴ
 πάλι θὰ καταλάβετε πὼς
 βρίσκεσθε
 σὰν πρῶτα κάτω ἀπ' ὅλα τ' ἄστρα.

Τὸ λυπηρότερο πρᾶγμα τοῦ κόσμου, ἔλεγε ὁ Francois Mauriac, δὲν εἶναι τὸ ἀνθρώπινο ἄγχος, ἀλλὰ τὸ ὅτι τόσοι ἄνθρωποι δὲν αἰσθάνονται ἀνησυχίες.

Ἄς τὰ σκέπτονται λοιπὸν τὰ τεράστια προβλήματα, τόσο οἱ σπινθηροβόλοι τεχνολόγοι καὶ οἱ βαθυστόχαστοι φιλόσοφοι, ὅσο καὶ οἱ ὄριμοι καὶ συνετοὶ πολιτικοί, ὥστε νὰ ἐξυπηρετηθοῦν ὅσο γίνεται καλύτερα τὰ συμφέροντα τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ὅ,τι πρέπει νὰ γίνῃ, ἄς ἔχει ὡς στήριγμα τὴν εὐλικρίνεια, τὴν ἀντικειμενικότητα, τὴν ἔλλειψη φανατισμοῦ καὶ προπάντων τὴν ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Τὰ ἐλαττώματα ἀποτελοῦν ἀσυγχώρητες πιά πολυτέλειες γιὰ τὴν ἐποχὴ μας. Ὅλες ὅμως αὐτὲς οἱ προϋποθέσεις ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τῶν ὑποχρεώσεων. Γιατὶ χωρὶς ὑποχρεώσεις ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ διεκδικεῖ δικαιώματα.

Αὐτὲς οἱ ἀνησυχίες καὶ οἱ ἀπόψεις πὸν ἔχω ἐπανειλημμένα διατυπώσει σὲ ἄρθρα καὶ ὀμιλίες ἔγιναν δεκτὲς ἀπὸ τὴν συζήτηση πὸν πραγματοποιήθηκε στὴ Σορβόννη, ὅπου εἶχα κληθεῖ νὰ συμμετάσχω πολὺ πρὶν ἐπωμισθῶ τὸ σημερινὸ λειτούργημά μου, μαζὶ μὲ ἀντιπροσώπους 45 κρατῶν, προσκαλεσμένους μὲ τὴν πρωτοβουλία τῆς Σορβόννης ἀπὸ ὅλες τὶς ἐπιστημονικὲς πνευματικὲς ὀργανώσεις τῆς Γαλλίας καὶ τὴν Unesco. Ἡ συμμετοχὴ ὀγδόντα περίπου συζητητῶν κρατήθηκε σὲ ὑψηλὸ ἐπίπεδο καὶ ἀσχολήθηκε μὲ πολλὰ κοινωνικο-βιολογικὰ θέματα. Δέκα κάτοχοι τοῦ βραβείου Nobel, Ἀκαδημαῖκοι καὶ Καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων ἔλαβαν μέρος στὴ συζήτηση τῆς Σορβόννης, πὸν εἶχε τὸν τίτλο «Βιολογία καὶ ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου» (*Biologie et Devenir de l'Homme*).

Τὸ συμπέρασμα πὸν προέκυψε εἶναι ἡ ἴδρωση Παγκόσμιου Κινήματος μὲ

τίς σκέψεις καὶ τὸν τίτλο ποὺ εἶχα χρησιμοποιοῦμαι, δηλαδὴ *Mouvement Universel pour la Responsabilité de la Science*.

Δὲν νομίζω πὼς ἡ προσωπική μου συμβολὴ ἔφερε γλαῦκας στὸ Παρίσι. Συνέπεσε ὅμως μὲ τὴν ἐπικαιρότητα τῆς κοινῆς γνώμης ἐκείνων ποὺ ἀνησχοῦν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ἰδρυτικὰ μέλη κατέληξαν σὲ σχέδιο Καταστατικοῦ Χάρτη, ποὺ προσκαλεῖ μὲ σχετικὴ διακήρυξη πνευματικὲς ὀργανώσεις καὶ φυσικὰ πρόσωπα ν' ἀποτελέσουν τὴν παγκόσμια ἰδεολογικὴ παράταξη, ποὺ θὰ προσπαθῆσει νὰ καταστήσει συνειδητὴ τὴν ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς εὐθύνης τῆς ἐπιστήμης, ὥστε χωρὶς νὰ δεσμεύεται ἡ ἐρευνητικὴ ἐλευθερία νὰ συνειδητοποιεῖται ἀπὸ τὸν ἐρευνητὴ ἢ εὐθύνη του γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τοῦ ἀνθρώπου δίχως ἐπιζήμιες ἐπιπτώσεις. Ἡ διακήρυξη εἶναι ἡ ἀκόλουθη :

MOUVEMENT UNIVERSEL DE LA RESPONSABILITÉ SCIENTIFIQUE

Considérant

Que l'Humanité doit rechercher les solutions communes aux problèmes qui commandent le destin de l'espèce.

Que ces problèmes ne trouvent de solution que dans un équilibre entre la connaissance que l'Homme a de l'univers et la compréhension qu'il a de lui-même.

Que la science procède d'observations, d'hypothèses, d'expériences et de résultats qui interviennent dans les transformations de la nature, influent sur la vie sociale et la vie intérieure de l'Homme et conditionnent son devenir.

Que les hommes de science de toutes disciplines, des sciences de la nature aux sciences humaines, conscients de leur responsabilité et de leur mission universelle, ne peuvent se désintéresser de ces conséquences de leurs travaux.

Qu'ils ont le devoir d'apporter leurs concours, en développant des moyens appropriés, à l'expression et à la satisfaction des besoins et des intérêts de la société, à l'information de l'opinion et à l'élaboration de décisions qui concernent la communauté mondiale.

Article premier. Il est créé un Mouvement Universel de la Responsabilité Scientifique.

Le Mouvement universel de la responsabilité scientifique est une organisation indépendante qui n'a aucun caractère gouvernemental, ethnique, politique ou confessionnel.

Article 2. Le Mouvement universel de la responsabilité scientifique a pour objet :

D'établir un forum permanent où les hommes de science et de culture se réuniront et se concerteront avec d'autres personnes intéressées pour mettre en évidence et discuter les problèmes qui peuvent résulter pour l'Humanité du développement de la science et de ses applications.

D'inciter à une prise de conscience générale des questions qui se posent à la société en confrontant les évaluations des bienfaits et des risques de ce développement.

De servir de tribune pour porter à la connaissance du public les résultats de ces débats et pour formuler les options destinées à ceux qui ont la responsabilité des décisions.

De stimuler une réflexion prospective rigoureuse sur l'homme et sur les mesures à prendre dès aujourd'hui pour garantir son avenir.

Article 3. A ces fins, le Mouvement devra notamment.

Réunir des colloques, conférences et séminaires dont les résultats pourront faire l'objet de résolutions.

Mener toute enquête nécessaire à l'étude des problèmes énoncés dans le préambule et à l'article 2 des présents statuts, ou y contribuer.

Publier les résultats de ces rencontres et de ces enquêtes.

Il pourra accepter de formuler des avis à la demande des organisations internationales, des gouvernements et des institutions non gouvernementales.

Article 4. Le Mouvement universel de la responsabilité scientifique accueille comme membre toute personne physique, institution ou organisme qui, en accord avec ses idéaux et principes, s'engage à contribuer à la réalisation de ses objectifs.

Article 5. Ces personnes, institutions et organismes peuvent présenter directement leur demande d'adhésion au Mouvement.

Les personnes, institutions et organismes ressortissant d'un ou de plusieurs pays peuvent, à l'initiative du Mouvement ou avec son accord, constituer des branches dotées des structures les plus appropriées à la réalisation des objectifs du Mouvement.

Article 6. Des accords de coopération peuvent en outre être établis avec des organismes poursuivant des objectifs comparables à ceux du Mouvement.

Article 7. Un conseil exerce tous les pouvoirs que comportent la pour-

suite de l'objet, l'accomplissement de la mission et l'application des statuts du Mouvement.

Le conseil arrête le programme des actions du Mouvement. Il veille à ce qu'elles permettent l'expression de la totalité des disciplines et des aspirations majeures de l'ensemble des pays du Monde, de chaque génération de toutes les classes de l'Humanité.

Il se prononce sur les demandes d'adhésion directe au Mouvement.

Il suscite, en tant que de besoin, et agréé la constitution de branches du Mouvement.

Il établit les accords de coopération prévus à l'article 6 des présents statuts.

Il arrête son règlement et constitue son bureau.

Article 8. Le bureau se compose de 5 membres élus par le conseil parmi ses membres.

Il élit son Président et deux Vice-Présidents.

Le bureau est chargé de l'exécution des décisions du conseil et de toutes missions qui lui sont confiées par celui-ci conformément à son règlement intérieur.

Article 9. Un secrétariat général permanent est organisé par un règlement du conseil.

Le secrétaire général participe avec voix consultative aux délibérations du conseil et du bureau.

Article 10. Pour organiser le Mouvement, un comité de fondation est constitué des personnes qui ont élaboré le présent document l'ont signé.

Il nommera un Président qui désignera un comité de nomination; celui-ci choisira, dans l'esprit de l'article 7 des présents statuts, les premiers membres du conseil, lequel aura pouvoir de s'élargir ultérieurement.

Fait en Sorbonne, le 24 septembre 1974.

Τὸ θέμα τοῦτο ἀναπτύσσεται σήμερον ἐνώπιον τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μὲ τὴν εὐχὴ καὶ τὴν πρόταση ἢ Ἀκαδημία ν' ἀποτελέσει μέλος τοῦ κινήματος, προσθέτοντας τὸ ὄνομα τῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τῶν πρωτοπόρων παγκόσμιων πνευματικῶν δυνάμεων, πὸν ὀφείλουν νὰ ἐνδιαφέρονται καὶ νὰ ἀνησυχοῦν γιὰ τὸ μέλλον τοῦ ἀνθρώπου.